

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 67, GOD. IV, BEOGRAD, UTORAK, 24. MART 2009.

USKORO:
Antimemorandum-dum
Nova knjiga Betona

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 7. aprila

MIXER

Piše: Milica Jovanović

DRUŠTVO NA KRAJU VASELJENE

Koncept o Konačnom kao Idealnom, koje je u neprestanom nestajanju ne bi li Beskonačno bilo u neprestanom nastajanju – možda nije poznat baš svim inicijantima Srpske pravoslavne crkve u pojedinim projektima prisilnog okončavanja, dizajniranim svakako u najboljoj nameri približavanja fantazmu o idealno-zatvorenoj nebeskoj Srbiji. Frustraciju zbog cilja koji uvek izmiče umiruju zato programom spektakularnog nestanka zemaljskih trica, kojem se može uvek iznova prisustvovati. Publika još nije posustala, naprotiv; frojdovski moto „ko ne pamti iznova proživljava“ na vreme je obrnut – paradoksalno, ali ne sećanjem već doslovnim ponavljanjem, društvo uspeva da se otarasi traume iz prošlosti (Slavoj Žižek - *Deleuze's Platonism, lacan.com*). Zato je, za razliku od heraklitovske, reka u koju stupa noga srbijanskog društva uvek ista.

BEZ PANIKE

Negde među 16.500 jedinstvenih pogodaka, koliko Internet pretraživač Google zasad nudi za sintagmu „Tadić tražio“, krije se i predsednikov zahtev kojim su pacifikovane posledice sinhronizovanih napada na redakciju Peščanika početkom februara. Analiza Tadićevih zahteva mogla bi pružiti zanimljive rezultate – lišene doduše psihološki umirujućeg zaključka, jer javnost nikada ne sazna je šta je od traženog Tadić na kraju dobio. Daleko intrigantniji bio bi pokušaj da se ustanovi šta je sve do sada tražila Srpska pravoslavna crkva, mada poređenje otežava činjenica da se za većinu njenih zahteva saznaje tek pošto ih izvršne vlasti, navodno još uvek seku-larne države, ispune.

Hipoteza, naravno, ide u korist nejasnog ali upornog utiska u javnosti da je, uprkos visokom stepenu koncentracije političke moći, izabrana vlast u Srbiji praktično impotentna, dok stvarna moć leži u krugovima na koje građani nemaju nikakvog uticaja. Pa i pored ovog nesumnjivog konsenzusa, javna slika koju proizvode državni mediji – i oni koji se tako osećaju – a prema kojoj je Peščanikova kritika daleko veći problem za opšte dobro od klerofašista, tajkuna i kriminalno-bezbednosne mafije – neobično je otporna.

Ometanje radijske emisije Peščanik traje već godinama, bez suvislog objašnjenja. Krajem prošle godine učestali su i napadi na Peščanikov sajt, koji je ubrzo oboren. Istog dana kada je emitovana prva emisija u novoj sezoni 2009, demoliran je auto Svetlane Lukić, u prisustvu svedoka i uz uključene kamere obezbeđenja. Počinio su i dalje nepoznati, a njihova akcija poslužila je kao dobar povod za novu seriju medijskih napada na autorke Peščanika – od ćutanja ili zakasnelog prenošenja kratkih vesti u rubrikama za crnu hroniku, do optužbi za paranoju i ismevanja

„uloge većitih žrtava“ koje su autorke sebi navodno dodelile, još od prvih izliva komentatorske mržnje i ometanja tribina. Razumevanje kontroverze traži poseban vokabular.

Tu se skromna autonomna teritorija koju Peščanik uspeva da zauzme u javnom polju, kolonizovanom bezličnom repeticijom istih vesti i zabavnih programa – imenuje kao „marginalna, beznačajna“, za šta su autorke i njihovi sagovornici sami krivi, jer „ne dozvoljavaju da se čuje i druga strana“. Peščanikova kritika vlasti i elita zapravo je „zaludna kuknjava, pljuvačina, tužakanje“, jer oni koji su na meti uživaju pravo da diktiraju način i vrstu kritike. Naknadna dekonstrukcija Peščanikove kritike najčešće se obavlja kroz mistično nadahnuće političkih analitičara, koji nasumice odabranim iskazima iz različitih emisija i teksto-

Gromobran svemira (Rumija)

va daju sasvim novi smisao, metodom sličnim puštanju „sataniističkih“ rok pesama unazad. Na taj način se identifikuju stvarni centri moći u Srbiji i njihove namere: neprijatelji sa Zapada, uz pomoć izdajničkih instalacija u zemlji, nameću novu paradigmu shvatanja odnosa društva i države.

SRBIJA JE SRBIJA

Moć da reevaluirao prošlost, koju iznova ponavljamo, ima onaj ko uspeva da proizvede sadašnjost. A to svakako nisu oni koji su izabrani da vrše vlast, čija se naracija poslednjih godina svodi na pleonazme i tautologije, od propalog „Kosovo je Srbija“ do urnebesnog „Srbija u Srbiji“. Impotencija vlasti ogleda se,

MIXER

Milica Jovanović: Društvo na kraju vaseljene

antiCEMENT

Nemanja Mitrović: Kako ukloniti kognitivni blok

ŠTRAFTA

Kristina Rac: Jezička prava manjina u Vojvodini
Boško Tomašević: Proglas

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Kad su cfetale tikfe

BULEVAR ZVEZDA

SELIĆ, Momčilo

BLOK BR. V

Branko Đukić: Ne cvikaj generaciju

između ostalog, u simboličkoj „rasutosti“ prošlosti – što u srbijanskom slučaju nije nekakva postmoderna situacija, u kojoj se prošlost rekonstruiše iz relativnih uglova, već upravo prosta nemoć da se proizvede smisao sadašnjosti. Rešenje kojem vlasti najčešće pribegavaju je restrikcija – ili u ograničenom pristupu javnosti u procedure tzv. javnih politika, ili u neskrivenom suzbijanju kritike. Takvi su i najnoviji prilozi – milion dolara za tajno oslobađanje siledžije ili povlačenje Predloga antidiskriminacionog zakona.

Umesto vlasti ili onih koji vlast kritikuju, moć da uređuje sadašnjost drži patrijarhalna mreža u kojoj Srpska pravoslavna crkva zauzima jedno od centralnih mesta. Od trenutka kada je, praćena medijima i političarima, zakoračila u JDP na izvođenje predstave o svetom Savi (1990), SPC uz pomoć države ili alternativnih mehanizama prinude, volonterski je angažovana na kreiranju vladajućeg kulturološkog modela u Srbiji. Jedan od najaktivnijih vladika SPC isposlovaće zabranu karnevalskog performansa italijanske trupe Teatro dei Venti u Novom Sadu, dok će ih tri dana kasnije u Rumi – na periferiji moći – umesto policije, poznanju duhovnog zdravlja i pravih umetničkih vrednosti privesti odred lokalnih dripaca naoružanih kamenjem. Crkveno- kulturološki egzarh iz Novog Sada prinudio je svojevremeno i upravu Zmajevih dečijih igara da promene lokaciju, zbog dečije graje; neko drugo crkveno lice uticalo je na pomeranje datuma održavanja trubačkog festivala u Guči, zbog posta; jedno lice u mantiji predvodilo je grupu mladih koji su batinama sprečili prvu beogradsku Paradu ponosa...

Znatno snažniji, mada ne tako vidljiv uticaj Crkve ogleda se u većem i strpljivom lobiranju za definisanje kulturološke matrice na duge staze. Tajanstveni delovi sklapani su sa svim posadama državne uprave Srbije u poslednjih dvadesetak godina, da bi se rezultat ispostavio kao nešto što je društvo i samo htelo, samo toga nije bilo svesno: uvođenje veronauke u škole, kao neobavezno-obaveznog predmeta koji uglavnom nema ko da predaje, dovršavanje megalomanskog projekta hrama svetog Save, specijalni status crkve u novoj krivično-pravnoj i poreskoj politici države ili nasumična restitucija crkvene imovine kojoj je dat prioritet nad nacionalizovanom imovinom običnih građana – kao što je, recimo, slučaj preuzimanja zgrade iz koje je izbačena škola za decu sa posebnim potrebama u Zemunu.

Najkrupnije intervencije u strukturi društva i države – uprkos tada važećem Ustavu, zakonima i kritičkom delu javnosti – izvedene su nakon demokratskih promena 5. oktobra 2000. Pragmatičan duh koji je zahtevao konsenzus centara moći oko ubrzanih reformi, uveren da su interesi klera i pratećih etnofiletističkih formacija zanemarljivi u odnosu na značaj brzog ekonomskog razvoja, uklonjen je sa scene ubistvom premijera Zorana Đinđića. Opelo građanskom, liberalnom Don Kihotu održano je u okrilju najveće od svih vetrenjača Srbije.

CRKVA JE VOJSKA

Permisivna despotija u kojoj je sve dozvoljeno ukoliko se na vreme plati danak, što u novcu, što u krvi – Miloševićeva Srbija, pomogla je Srpskoj pravoslavnoj crkvi da izađe iz uloge žrtve komunizma. Zauzvrat, dobila je rastuće stado vernih, naročito verno u vreme glasanja. Poruke dvorskih intelektualaca, skoncetriranih po većim gradovima Srbije na poslovima reinencije nacionalnog identiteta, distribuirane su u ruralne krajeve Srbije i razne „srpske krajine“ na teritoriji bivše Jugoslavije, između ostalog i preko lokalnih crkvenih mreža, obezbeđujući organsko jedinstvo nacije i potrebnu političku podršku vojnim i ekonomskim projektima zvaničnog Beograda.

Ispravljanje istorijske nepravde – pod kojom se u dnevno-političkom govoru najpre podrazumevalo narušavanje verskih sloboda u vreme komunizma, dok danas smisao ove sintagme obuhvata posleratnu sekularizaciju države uopšte ali i njeno anti-fašističko iskustvo – poslednjih godina predstavlja jednu od najvažnijih kooperacija Crkve i Države u Srbiji.

Logističku podršku učešću Srpske pravoslavne crkve u javnom životu srbijanskog društva godinama je pružala još jedna ustanova od najvišeg poverenja, Vojska – koja nikako da implodira pod pritiskom uzaludnih ratova, neprocesuiranih ratnih zločina ili nerazjašnjenih ubistava regruta po gradskim kasarnama poslednjih godina. Ove dve institucije, Crkva i Vojska, osim na čelu anketnih top lista o stepenu narodnog poverenja, našle su se i na spisku lica i organizacija za koje se osnovano sumnja da skrivaju i pomažu ljude optužene pred domaćim sudovima ili pred sudom u Hagu. Na domaćem terenu, najčešće sarađuju u socijalno osetljivim prilikama.

Uobičajeno, ova saradnja se proteklih deceniju i više ogledala u ustupanju besplatne radne snage, recimo za postavljanje ograde sa bodljikavom žicom oko manastirskih imanja i razne građevinske radove, posebno u etnički mešovitim sredinama. U Sandžaku se vojska pojavljuje i kao ekspert za podizanje i opremanje velikih šatora (stolovi, klupe, escajg), pod kojima crkvena i svetovna vlast – lokalna ili regionalna, zavisi kako su predstavnici srpske etničke zajednice prošli na poslednjim opštinskim izborima, uz specijalne goste na republičkom nivou – konzumira

antiCEMENT

Piše: Nemanja Mitrović

KAKO UKLONITI KOGNITIVNI BLOK

Dejan Ilić, *Osam i po ogleda iz razumevanja*, Fabrika knjiga, Beograd, 2008

Povod za pisanje o *Osam i po ogleda iz razumevanja* je dvostruk. Sa jedne strane se svakako nalaži samo delo, sa druge je jedan prikaz objavljen na <http://www.books.hr/vijesti/hot-spot/1282>. Ne slažem se sa metodologijom koju je autor prikaza Aleksandar Pavlović koristio, niti sa zaključcima do kojih je došao i, upravo iz tih razloga, ne želim da sa njim (neposredno) polemishem, već ću pokušati da pokažem zašto knjigu Dejana Ilića smatram ne samo dobrom, nego i veoma značajnom za našu sredinu.

Prva tri teksta „Granice tumačenja“, „Granice identiteta“ i „Pripovedanje kao konstituisanje subjekta“ jasno ukazuju na jedan formalni princip kojim se Ilić rukovodio u pisanju. Na prvi pogled oni izgledaju nesređeni, ali ta tzv. nesistematičnost zapravo otkriva Ilićevo insistiranje na mnoštvu glasova koji zadržavaju svoju samostalnost tako da se čuju naporedo sa autorovim zapažanjima. Na primer, Ilić se u „Granicama tumačenja“ saglašava sa Ejbramsovim stavom da možemo odrediti da je jedno tumačenje ispravno, odnosno prihvatljivo, ukoliko je zasnovano na istinitim interpretativnim iskazima i iz njih dosledno izvedeno (*Osam i po ogleda iz razumevanja*, str. 44). Na sreću, ovom rečenicom Ilić završava, ali ne zatvara tekst. Zbog polifonijskog principa građenja autorov glas stoji naporedo sa glasovima Hilisa Milera i Ejbramsa, a njegov tekst se najpre može shvatiti kao poziv na dijalog i na razmišljanje o jednom bitnom problemu.

U tekstu „O jednoj dobroj knjizi i jednom lošem prevodu“ (Mostovi, br. 111), koji nije ušao u *Osam i po ogleda iz razumevanja* Ilić objašnjava zašto je knjiga Linde Hačn *Poetika postmodernizma* važna za našu sredinu. Prvo, zato što ona polemishem sa shvatanjem postmodernizma koje je ovde postalo uobičajeno i prema kome je postmodernizam aistorijski, nekomunikativan i nezainteresovan za svet u kome nastaje. Drugo, zato što bi solidan prevod ove knjige mogao da otvori preispitivanje postmodernističkog kanona srpske književnosti. Ilić smatra da se dela Pekića, Kiša, Basare, kao i novija proza Davida Albaharija, ukoliko ih tumačimo u skladu sa shvatanjima Linde Hačn, pokazuju kao nedvosmisleno postmodernistička. Nažalost, naša sredina je najvećim delom ostala gluva i nema na ove Ilićeve predloge, ali je on na osnovu njih koncipirao tekstove „Histerija u hermeneutičkom krugu“ i „Iskustvo praznine i svetog u prozi Svetislava Basare“.

U tekstu o Basari Ilić piše: „Tako se umesto jedinstvenog narativnog glasa, svojstvenog na primer realističkim romanima u postmodernističkom romanu javlja ili više različitih glasova koji svi pripadaju jednom pripovedačkom ja, ili više glasova koji pripadaju različitim naratorima i ravnopravno učestvuju u pripovedanju iako njihove pripovesti protivreče jedna drugoj“ (*Osam i po ogleda iz razumevanja*, str. 178). U ovim metatekstualnim komentarima Ilić ističe kako Basara bira teme

vola, ispečenog na ražnju u čast početka obnove manastira Đurđevi stupovi. U politički veoma osetljivom trenutku u Crnoj Gori, koja tek što je osvojila podršku građana za državnu samostalnost – praćenu svim uobičajenim pojavama zakasnelih nacionalnih projekata kao što su jezičke, crkvene i političke reforme – Vojska stupa na scenu kao *duh iz mašine*, i na vrh planine Rumija helikopterom podiže crkvu (vlasništvo SPC) sačinjenu od lima. Uprkos zakonu, izričitoj zabrani nadležnih i dobrim običajima regije u kojoj različite konfesije Rumiju podjednako smatraju svetim mestom.

Opšta mesta specifične eksteritorijalnosti SPC u odnosu na pravni poredak Srbije, od govora mržnje, preko finansijskih malverzacija i rušenja spomenika kulture, sve do pedofilije i podsticanja na zločin protiv čovečnosti – istovremeno su i osnovni zamajac svenarodne podrške u submisivnom društvu, sklonom divljenju nedodirljivom tiraninu.

CRKVA UVEK ZVONI SAMO JEDNOM

Poslednja u nizu demonstracija stvarne moći Srpske pravoslavne crkve naprosto je ošamutila javnost izvanrednom efikasnošću. Predlog zakona o zabrani diskriminacije, prosleđen Skupštini na glasanje i istovremeno poslat u Brisel na razgovore o podobnosti Srbije za *beli šengen*, povučen je u poslednji čas. Bez obzira da li je odluka zaista doneta tokom telefonskog razgovora agilnog bačkog vladike i predsednika Tadića, ta dva lika ostaju simboličke oznake istinske podele na dve Srbije – jedne koja iz sve snage pokušava da se uživi u ulogu ozbiljne države i druge koja čuva tajnu realne moći.

Sakrivena potpisima podrške „tradicionalnih crkava i verskih za-

jednica“, od kojih se paraf Slovačke evangelističke crkve kasnije pokazao kao falsifikovan, SPC se usprotivila zabrani diskriminacije „po bilo kom osnovu“, ali i promociji rodne ravnopravnosti. „Terminološka pojašnjenja“ uz koja je Predlog kasnije vraćen u Skupštinu još nisu do kraja obelodanjena, ali će njihov efekat biti na pravoj proceni tek sa nizom posebnih zakona, kojima Antidiskriminacioni služi kao opšte utemeljenje. Da li „terminološka pojašnjenja“ podrazumevaju i aboliciju raznih oblika govora mržnje i suspendovanje prava žene da raspolaže svojim telom, pod izgovorom zaštite verske doktrine?

Spremnost države da štiti „pravo“ na diskriminaciju pod posebnim uslovima, isprobana je svega nekoliko dana pre povlačenja Predloga antidiskriminacionog zakona, zabranom konferencije za novinare Gej-strejt alijanse u Sava centru. Direktor se na kraju izvukao uz usmenu opomenu i (neuslišen) poziv na izvinjenje – mada mu je za utehu stigla podrška iz naroda, u obliku poruka *Pederi stop!* ispisanih po Sava centru i okolini. U kraćoj javnoj raspravi tim povodom kao posebno bizaran detalj zabeleženo je nezadovoljstvo Festove publike, koju su aktivisti Gej-strejt alijanse „uznemiravali“ na projekciji filma o američkom političaru – jednom od pionira borbe za ravnopravnost homoseksualaca. Epilog je očekivan: zabrana diskriminacije nije društveni i politički standard kom Srbija želi da se približi u svom reformskom zahvatu, već antisrpski projekat uperen protiv zdravlja i jedinstva nacije. Antidiskriminacioni zakon tek je jedan u beskrajnom nizu nerazumnog uslovljavanja Srbije na putu ka evropskim parama, kojem se protive samo hrabri – a hrabra je naravno zaštićena većina, dok su kukavice uvek oni malobrojni koji su u odbrani svojih prava spremni da se izlože čak i batinama ■

Leti, leti... Vojnik

koje su predmet dugotrajnih javnih rasprava, a njegova dela pisana su kao svojevrsne književne provokacije koje pozivaju na raspravu i preispitivanje. Poput Basarine proze, Ilićevi tekstovi duboko su polemični i navode čitaoca na stalno preispitivanje kako dominantnih tako i alternativnih, kako vlastitih tako i tuđih predstava o svetu... (str. 198)

Ukoliko pozivanje na Lindu Hačn i tekst o Basari to nisu učinili, „Zaboravljeni crnac“ će jasno ukazati da Ilić stoji na stanovištu prema kome različite reprezentacije koje bismo mogli nazvati književnim zaslužuju kritičko čitanje koje ih neće izolovati od istorije i politike. Konstruisanje identiteta počinje od jezika i zato je književnost sposobna da ostavi trajne posledice po njegovo oblikovanje. Književnost predstavlja vrstu institucionalnog znanja sa određenim normama, načelima i identitetskim obrascima i tu na scenu stupa književna kritika. Pisci mogu da pišu šta im se prohte, ali od čitalaca sa institucionalnom moći, tj. književnih kritičara, očekuje se da kompetentno sude o književnim delima i da eksplicitno ukazuju na ono što smatraju problematičnim ili neprihvatljivim. U tekstu „Turska i Toskana“ Ilić ističe kako je srpska književna kritika, kada je sudila o vrednosti književnih dela mahom posezala za merilom nacionalnih interesa (str. 212). Lako je pokazati da su *Semolj zemlja* ili *Testament* loši romani, ali ono što Ilića prvenstveno zanima jeste uloga književne kritike i njen pokušaj da, preko svojih tipičnih predstavnika Ljubiše Jeremića i Mihajla Pantića, određeni ideološki obrazac prikaže estetski vrednim.

Pretposlednji tekst u knjizi, „Jugoslovenska komisija za istinu i pomirenje, 2001-?“ , može se posmatrati kao okvir za razumevanje ostalih tekstova. On se bavi kontekstom u kome živimo i tu Ilić postavlja nekoliko bitnih pitanja: Šta učiniti kada ljudi nisu voljni da prihvate činjenice, niti da promene mišljenje kada se suoče sa činjenicama koje mu protivreče? Ima li načina da se ukloni kognitivni blok? (str. 264) Pod „kognitivnim blokom“ podrazumeva se nemogućnost suočavanja sa stvarnošću, nesposobnost da se reše konkretni problemi i on ukazuje na postojanu nespornost političara u Srbiji, kao i velikog broja građana Srbije, da prihvate činjenice u vezi sa raspadom Jugoslavije i događajima koji su posle toga usledili, kao i svoju odgovornost za njih (str. 260). Ilićeva knjiga pokušava da odgovori na ova pitanja, ali to ni u jednom trenutku ne čini na principu konačnog rešenja, već tako što ukazuje na čvorišne tačke i probleme o kojima treba na dijaloški način razmišljati. *Osam i po ogleda iz razumevanja*, kao i čitav Ilićev dosadašnji rad svedoči o konstantnoj borbi i pokušajima da se pomenuti kognitivni blok ukloni kako bi ozbiljno razmatranje suštinskih problema konačno moglo da otpočne ■ ■ ■

PREMA NANOTEHNOLOGIJI KNJIŽEVNOSTI

Matica srpska i Srpska književna zadruga dve su institucije od nacionalnog značaja koje su stvorile generacije Srba poslednja dva veka.

Te institucije danas su zaposednute od strane onih srpskih kulturnih poslenika čija je kulturna politika posve anahrona, predstavlja silazišta duha i ne vodi srpsku kulturu Pisma savremenim civilizacijskim tokovima i tekovinama. Neophodno je ove dve instutucije osloboditi od predstavnika konzervativne mase, čija je ideja kulture daleko ispod savremene *episteme* lanaca i putanja pisanja (*écriture*) i iste predati novom, savremenom Stvaraocu srpske kulture koji će te dve institucije voditi kroz 21. vek.

Vreme je da ove dve institucije budu drugačije mišljene i da one same počnu drugačije da misle i drugačije da pišu, objavljujući posve nove znakove savremenog pisanja.

Komesare i estetičare dogmatskog romantizma, dežurne mističare, mučenike nirvane, koji se rugaju novumu i novim poslanstvima nacionalne kulture valja skloniti u Muzej. Siti smo ponavljanja, obožavanja večnosti na grobljima i pretvaranja prošlosti u blud.

Sa ovih prostora, potrebno je otvoriti novi prolaz ka kulturi sveta i tamo, povezani sa opštim kulturnim tokovima savremenog Slova i pisanja, tražiti odgovore za sopstveno prisustvo u njoj. Apsolutno moderno, bez gusala i dipli u pozadini!

Velike mrtvace prepustimo istoriji! Ono što je od njih valjalo, odavno je prisvojeno i iskorišćeno. Ljubav prema prošlim Svodovljima, okrutnost je anahronih, dogmatizam oholih, znak samodopadljivosti manastirske truleži. Njihova poslednja reč napisana je sa Jovanom Dučićem. Jedno doba sa lokalnim rekvizitarijem krstova, vladika, jektenija – sve samim stilovima 18. i 19. veka – završeno je. Umorni smo od znakova anahronizama u delima Ćosića, Pavlovića, Simovića, Bečkovića, Noga. Ta Pisma su prošlost, dokrajčimo njihovu aktuelnost pohranjujući ih u biblioteke.

Doba nove kulture stvaralački rastočava prethodna mišljenja, od njih preuzima najneophodnije, i ide napred. Komunikaciju sa svetom potrebno je ostvariti na najvišem mestu jedne nacije, među njenim resursima, čije je pr-

vo ime Novi Stvaralac, a drugo - moderne kulturne institucije. Modernizujemo stoga te institucije. Izbacimo iz njihovih redova mrtvace. Predajmo ih Stvaraocu 21. veka.

Kultura pretvorena u nedeljno popodne sa guslama na koljenima, tim neupotrebljivim ogledalima jedne istrošene paradigme, predstavlja propast te kulture.

Naše pripadanje savremenoj kulturi sveta zahtevamo na razini Stila, čije je ime kvantna gravitacija literature, nanotehnologija književnog teksta, fraktalna geometrija pisanja, pisanje na 777° farenhajta. Neka to bude prilog Srpskog Pisca globalnoj književnosti, njegov dar kosmopolitskoj alternativi književnosti. Ko će to da učini ukoliko ne on, Srpski Pisac, koji je više od četvrt veka spavao na pometnjama mita, sanjao nad nemogućim atlasima i zanosio se eufemizima istorije.

Transnacionalna tekstualnost savremenog srpskog književnog Pisma vodi u pravcu globalne književnosti. Od sada Matica srpska i Srpska književna zadruga mogu biti samo metropole srpske književne reči za doba globalne književnosti. Ako nemaju snage i volje za nove vizije, napustimo ih. Novi Srpski Stvaraoci izmisliće nove institucije koje će odgovarati njihovim potrebama, njihovim uvidima za pravce delanja novog srpskog sveta u zajednici sa svetom.

Književnost je uvek i pre svega bila ontologija, pokušaj odgovaranja na pitanje kakav odnos postoji između bića i jezika, reči i stvari, bivajući na taj način, dok se usredsređuje nad zagonetkom života, univerzalna, poput zakona prirode. Ona je neprestano vraćanje lancu i mrežama bića, te samoj sebi, nikakvo svratište ojačima nad istorijom. Oslobodimo srpske kulturne institucije od obaveze tegljenja istorije, pošaljimo ih u budućnost. Istorija pripada Muzejima i Arhivama. Neka se savremeni srpski pisac posluži kvantnom *episteme* pisanja. Vreme je.

Ilustracija: Branko Đukić

Boško Tomašević
Innsbruck, marta 2009.

ŠTRAFTA

Piše: Rácz Krisztina (Кристина Рац)

JEZIČKA PRAVA NACIONALNIH MANJINA U VOJVODINI

Поред река Вавилонских...
Pored reka Vavilonskih...
A Babilon folyók melett...
U rieky Babylonskému...
De râu din Babilon...
Pored rijeka Babilonskih...
...Kako ćemo pevati pesmu
Gospodnju u zemlji tuđoj?

Argument protiv multilingvalizma je da višejezičnost predstavlja pretnju za većinski narod i za održavanje teritorijalnog integriteta zemlje. Takođe se jednojezičnost, i time monokulturalnost, smatra za normativno i idealno stanje koje se javno ili potajno priželjkuje. Pitanje multikulturalnosti – multilingvalizma je u žiži interesovanja na mnogim forumima u Srbiji ovih meseci, a razlog tome je Statut Vojvodine. Iako tekst pred vama nema nameru da se bavi ovim dokumentom, on ipak nužno korespondira sa implikacijama Statuta. Mada višejezičnost i višekulturalnost nisu sinonimi, jer identifikacija sa datom kulturom ne podrazumeva uvek i jezičku identifikaciju, pa čak ni poznavanje, dominantnog jezika te kulture (npr. dijaspora), zbog ovdašnjeg konteksta u kom se jezik i kultura skoro uvek poklapaju, koristiće se kao pojmovi koji se odnose na istu društvenu situaciju.

„Ustav Republike Srbije usvojen 2006. godine određuje da je u Republici Srbiji u službenoj upotrebi srpski jezik i ćirilčno pismo, a da se službena upotreba drugih jezika i pisama uređuje zakonom.“¹

Statutom Vojvodine se, dakle, određuje da je pored srpskog jezika i ćirilice u pojedinim opštinama i naseljenim mestima pokrajine zvanično pismo i latinica, a zvanični jezici i mađarski, slovački, rumunski, rusinski i/ili hrvatski jezik. U opštini Bela Crkva u službenoj upotrebi je i češki, a u naseljenom mestu Jabuka u opštini Pančevo makedonski jezik. Romski jezik ni u jed-

noj opštini ni naseljenom mestu nije u službenoj upotrebi, iako član 6 Statuta AP Vojvodine naglašava da su Srbi, Mađari, Slovaci, Hrvati, Crnogorci, Rumuni, Romi, Bunjevci, Rusini i Makedonci, kao i druge brojčano manje nacionalne zajednice ravnopravni u ostvarivanju svojih prava, i iako je skoro sasvim sigurno da postoje naseljena mesta u Vojvodini gde procenat Roma dostiže broj potreban da se određeni jezik uvede u službenu upotrebu.

Prema podacima o broju jezika u službenoj upotrebi, najmultikulturalnije opštine su Novi Sad, Zrenjanin, Kovačica i Plandište sa srpskim, mađarskim, slovačkim i rumunskim ili rusinskom jezikom u službenoj upotrebi. S druge strane, u opštinama Apatin, Indija, Irig, Opovo, Pećinci, Ruma i Sremski Karlovci zvanični jezik je samo sprski, a u opštinama Indija, Irig i Ruma samo ćirilčno pismo. Znači li to da su stanovnici Novog Sada, Zrenjanina, Kovačice i Plandišta poliglote? Za nekog ko nije iz ovakvih vavilonskih krajeva možda je teško zamisliti kako multijezičnost funkcionise u praksi. A ponekad je teško to zamisliti i u zvanično najmultikulturalnijim sredinama. Ovaj tekst želi da ukaže na jaz između prava i prakse, kao i na neke od poteškoća u ostvarivanju jezičkih (a samim tim i kulturnih) prava nacionalnih manjina.

„Službena upotreba jezika nacionalnih manjina podrazumeva korišćenje jezika nacionalnih manjina u pravnom i sudskom postupku i vođenje upravnog postupka i sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine...“

Pre nekoliko meseci, pri raspravi o zakonu o službenoj upotrebi jezika, narodna poslanica Saveza Vojvodanskih Mađara iznela je interesantan primer pred Skupštinu. Naime, stanovnik opštine Senta, gde su u službenoj upotrebi srpski i mađarski jezik, dobio je sudski poziv na mađarskom jeziku, u skladu sa zakonom. Ali, sudski poziv je bio napisan ćirilčnim pismom. Pitanje se rešilo tako što je sudija koji je potpisao sudski poziv lišen dužnosti. Pitanje je koliko je sličnih apsurdnih situacija bilo pre nego što je ovaj slučaj stigao do javnosti.

S druge strane stoji primer iz jedne od „najmultikulturalnijih“ opština, gde je natpis na jednoj opštinskoj instituciji ispisan na svim jezicima koji su u upotrebi, sem na srpskom. Razlog je, kako navodi saradnik Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine, to što je pri kontrolisanju ostvarivanja jezičkih prava nacionalnih manjina ovlašćeno lice primetilo da

Ilustracija: Nikola Korać

Vozi, čiča!

je natpis samo na srpskom, i uz pretnju novčane kazne propisao da se natpis istakne na svim jezicima koji su u službenoj upotrebi u opštini. Institucija je ažurno izvršila svoju dužnost, i zbog žurbe da se predmet reši u zakonskom roku bez novčane kazne, zaboravila da istakne naziv na srpskom jeziku.

„... izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija ...“

Kao definitivno pozitivan korak navela bih svoje lično iskustvo. Pri izradi lične karte, pre dve godine, službenica SUP-a Zrenjanin me upitala, na moja veliko iznenađenje, da li želim novu ličnu ispravu na dva jezika. Zahtev sam i ovog puta, kao i uvek, podnela ispisavši svoje ime i na srpskom i na mađarskom jeziku, kako stoji i u izvodu iz matične knjige rođenih, ali bez imalo nade da će se uvažiti, jer nikada do sada nije bilo tako. I stvarno sam dobila ličnu kartu sa imenom ispisanim na dva jezika (na mađarskom u zagradi), mada je akcenat na slovu „đ“ nedostajao, jer, kako je službenica objasnila, nisu još nabavili mađarska slova na tastaturi. Nisam malodušna, i ovo smatram velikim korakom, pogotovo u odnosu na prethodna iskustva.

Navedeni primer ukazuje na to što *Izveštaj* potvrđuje, naime da je u sekretarijatu unutrašnjih poslova zastupljenost jezika nacionalnih manjina, a i samih pripadnika nacionalnih manjina u kadrovskoj politici, problematična. „Najveća podzastupljenost pripadnika manjina, odnosno nepoznavanje jezika koji se govori na području javnih organa i službi APV beleži se kod sekretarijata unutrašnjih poslova.“ Tako su se donedavno pričale anegdote o mladićima koji nisu srpske nacionalnosti, a u policijsku školu nisu primljeni zato što imaju ravne tabane. Predlog Statuta Vojvodine ima nameru da i pravno reguliše nesrazmernu kadrovsku zastupljenost. Međutim, postavlja se pitanje da li je

BETONJERKA

POLUMESECA

Imamo odličan program za borbu protiv ekonomske krize. Samo nam fali Superhik.

Mirko TNT Cvetković

pozitivna diskriminacija na nacionalnoj osnovi samo teoretsko ili i pitanje od ključne važnosti. Takođe, da li je stanovnicima Vojvodine zaista u interesu da se vrate vremena nacionalnih ključeva i etničkih kvota?

„U službi za prevodilačke poslove obezbeđeno je usmeno i pismeno prevodenje sa srpskog na mađarski, hrvatski, slovački, rumunski i rusinski jezik i obratno.“

Ali „u praksi se dešava da se tokom celog postupka koristi manjinski jezik, ali se zapisnik i ostala akta sačinjavaju na srpskom jeziku“. Ova praksa omogućava da se dešavaju situacije poput sledeće: U prostoriji se nalaze sudija za prekršaje mađarske nacionalnosti, osoba kažnjena zbog vožnje motokikla pod dejstvom alkohola mađarske nacionalnosti, inače sin sudijinog poznanika, i zapisničar srpske nacionalnosti. Postupak teče sledećim tokom: — Hány sört ittál? (Koliko si piva popio?) — Négyet. (Četiri.) – Pišite: „Popio dva piva...“

Problem koji svaka multijezična opština s pravom ističe je da iako Ustav garantuje prevodenje svih dokumenata i usmenih izražaja, finasiranje prevoda nije regulisano. Tako opštine u kojima je jedan jezik u službenoj upotrebi dobijaju ista sredstva iz budžeta kao one u kojima ima pet zvaničnih jezika, ne računajući sa platama prevodilaca, troškovima štampe formulara na više jezika ili višejezičnih uličnih natpisa kao najbanalnijim primerima blagostanja multikulturalizma. Korisnici tih sredstava se nadaju da će novi Statut Vojvodine i zakoni koji će ga slediti obezbediti i stalne izvore za uživanje u višejezičnosti.

*

Za razliku od navedenih odlomaka iz uredbi i zakona, primeri iz života žitelja multikulturalnih sredina su naravno potpuno fiktivni. Izmišljeni su da dočaraju neke od apsurdnih situacija u kojima se stanovnici višejezičnih sredina mogu naći i koje bi trebalo regulisati Ustavom, zakonima i uredbama. Svima je jasno da je sprečavanje pripadnika nacionalnih manjina da koriste maternji jezik kršenje ljudskih prava. Ali zaboravlja se da sprečavanje nacionalnih manjina da neometano učestvuju u svim oblicima društvenog života takođe spada u sferu lingvicitizma², tj. ideologije, strukture i prakse koje se koriste zarad proizvođenja i legitimisanja nejednake raspodele moći i sredstava (materijalnih i nematerijalnih) između grupa određenih na osnovu etniciteta i/ili kulture. Jezička prava između ostalog podrazumevaju i pravo na saradnju sa pripadnicima svih jezičkih/nacionalnih grupa, jer nedostatak kooperacije vodi do arogancije, etnocentrizma i nacionalizma u mnogo većoj meri nego podsticanje višejezičnosti i multikulturalizma ■

1 Iz dokumenta „Izveštaj o ostvarivanju prava na službeni upotrebu jezika i pisama nacionalnih manjina u AP Vojvodini“ sačinjenog 2008. godine.
2 Skutnabb-Kangas, Tove. 1996. Educational language choice – multilingual diversity or monolingual reductionism? In: Hellinger, Marlis and Ulrich Ammon, eds., Contrastive Sociolinguistics, 175–204. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

BLOK BR. V

Branko Đukić: Ne cvikaj generaciju

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

KAD SU CFETALE TIKFE

(iz pesmarice Milorada Fučeliča)

Kukafitze iz Felike Hoče
Letu ko orlofi beli,
Natleču pofrče, foče,
Peter se Hantke feseli.

Punu sfesku ispisalo Hantke
Fodostaj sfih srpskih reka,
Lintcurom plifale patke,
Patčiće otnela kleka.

Guslar Jefta sa jedinu žitcu
Sfira ko Motcart sa mlogo,
Srbija nema krifitcu,
Hantke bi potpisat mogo.

Narastla šljifa na staru krušku,
Procfalo na frbi grošdče,
Hantke se fiksa sa pušku,
Roka sa budžafa gfošdče.

Peter Hantke u Hoču Feliku
Pisalo srpsko lektiro,
Dosadan, sam u sfom liku,
Ko da na gusala sfiro.

Peter Hantke se gnjurtcu feseli,
Sifonom dok ketčiga plofi,
To fam je putopis tceli,
Hantkeof serbseler nofi ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

SELIĆ, MOMČILO

SELIĆ, Momčilo (Beograd, 8.1.1946), partizanski desničar, dobrovoljac i književnik, proslavljivač rata. Zet dr Mirjane Marković, saputnik i akter Miloševićevih ratova. Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 1971. Bio je saradnik Studenta, a 1979. je sa Mihailom Mihailovim i Milovanom Đilasom objavio samizdat Časovnik, zbog čega je kažnjen uslovno. Zbog teksta «Sadržaj» u kom je veličao četništvo, osuđen je 1980. na sedam godina robije, međutim oslobođen je nakon dve godine zatvora kada je otišao u emigraciju. Dobio je politički azil u Kanadi 1983. Pravoslavni preobražaj je doživeo «o Vaskrsu 1988. u Novoj Gračnici u SAD». U zemlju se vratio 1990. kada su, po njegovoj proceni, potpuno sazreli uslovi za početak svetog rata za srpske teritorije. Pre nego što se upustio u ratnu avanturu, Momčilo Selić (Izgon, 1991) je učestvovao u aferi oko NIN-ove nagrade, koja je za 1991. godinu bila dodeljena Milisavu Saviću (Hleb i strah, 1991). Nakon Selićevog pamfleta «Strava» kojim je u samom NIN-u napao laureata, Milisav Savić je vratio nagradu. Tokom polemike, na Selićevoj strani bili su Matija Bečković i Nikola Milošević. Kao ratni reporter i dobrovoljac u Republici Srpskoj i Srpskoj Krajini, bio je jedan od najaktivnijih saradnika Duge. Tokom devedesetih je napisao i objavio više knjiga, koje spadaju u poseban žanr ratne paraliterature, koja se može pratiti od Knjige o Milutinu do Gvođenog rova. Selićev roman Ratni krst (1996), predstavlja glorifikaciju rata i ubijanja, ali i novu književno-patološku sintezu koja kao svoj kredo ističe pisanje i pucanje. Ova književna formula «PiP» je samo najogoljenija kod Selića, ali se lako može pronaći kod mnogih autora koji su pisali tokom devedesetih i kasnije. U drugoj polovini devedesetih, Selić je često držao tribine u Domu kulture Studentski grad, gde je sa tadašnjim direktorom Doma i prekaljenim borbama sa ratišta podizao borbeni moral malaksaloj omladini. Govorio je o neophodnosti rata, o «Bogu kao cunami» a 1997. je sve to pretočio u Srpski nacionalni program. Glavne tačke Selićevog programa su «rat za teritorije Velike Srbije, rat za povratak Srba nehrišćana u veru, ustrojstvo spartanske vojske koja će nositi crnu zastavu sa lobanjom i kostima, te povratak Srba ratarstvu i stočarstvu, kao i rad na povećanju nataliteta». Posle oktobarskih promena 2000, Selić je odlučio da proširi polje svoje borbe. Osnovao je Srpski klub, a kao njegovo glasilo počeo je da objavljuje elektronski časopis Srpski list (www.srpskilist.net). Interent strana Srpskog lista obiluje nacionalističkim i antisemitskim sadržajima. U arhivi se mogu naći tematski brojevi lista (o zlu, o dobru, o soju itd), od kojih je posebno zanimljiv broj iz 2007. u kome je pored «Protokola sionskih mudraca» objavljen i tekst «Moral i naše vreme» filozofa Jovana Babića. Zanimljivo je da se na Selićevom sajtu mogu naći saopštenja Vlade RS Krajine u progonstvu (adresa je: Zemun, Magistratski trg br. 3), a potpisnik saopštenja je premijer Milorad Buha. Selić je pri Srpskom listu pokrenuo i ediciju «SOJ» u kojoj štampa svoje knjige (Špijunka, 2008). Njegov izdavač i distributer je knjižara Žagor ■

U sredu, 25. marta 2009, u 19h
Tribina **Betona**
LED ART/ART KLINIKA
Grčkoškolska 5, Novi Sad